

Doç. Dr.
Salih AKKANAT

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8766-9238>

Gümüşhane Üniversitesi, İİBF,
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi,
Gümüşhane
salih.akkanat@gmail.com

Başvuruda bulundu. Kabul edildi.
Applied Accepted

Eser Geçmişi / Article Past: 04/11/2022 22/11/2022

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.1199431>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Bellek, Tarih ve Siyaset: Walter Benjamin'in Tarih Metodolojisi

Memory, History and Politics: Walter Benjamin's Methodology of History

Öz

Benjamin'in tarih felsefesi şimdiki zaman, tarih, bellek ve siyaset kavramları arasında kendine özgü bağlantılar kuran eleştirel bir çabadır. Benjamin, tarihsicilik (historicism) olarak adlandırılacak geleneksel tarih görüşünü, tarihsel bilginin hakikatine ilişkin benimsediği yöntem bakımından eleştirmektedir. Kavram eksenli bir tarih görüşü yerine deneyimi temel alan bir yöntemle tarih düşüncesinde yeni bir perspektif değişimini savunan Benjamin, modern tarih yazımını monad, diyalektik imge, takımyıldızı gibi estetik kategoriler ile tanıtır. Benjamin, tarihi deneyimden hareketle düşünmeye çalışır. Deneyim bilgisine soyutlama ve genelleştirme yoluyla ulaşmak ya da deneyimin kavrama tabi kılınması; deneyimin üretildiği bağlamın gözden kaybolması anlamına gelmektedir. Nitekim felsefe tarihinde maddi yaşam ve zihinsel yaşam arasında bir ayırım yapılırken; maddi, somut, pratik deyim alanı, düşünce evreni karşısında değersizleştirilmiştir. Benjamin, Dilthey'den itibaren yaşam filozoflarının da şiire, saflıkla özdeşleştirilen doğaya ve mitoslara göndermede bulunarak, hakiki deneyime ulaşmaya çalıştıklarını söyler. Bu makale, Benjamin'in zamansallık ve tarihyazımı düşüncesi bağlamında deneyime dayanan bir tarihsellik fikrine nasıl ulaşılacağını göstermeyi amaçlıyor. Tarihi, deneyim kavramının ışığında düşünmek; güç ve iktidar ilişkilerini vurgulayan, maddi ve somut çıkarların bilgisi üzerinde yapılanmış, tarihte ve bugün egemen kamusal biçimiyle ilişkisinde, farklı nedenlerle damgalanarak tarihsel gerçeklikten dışlanmış olanların katılımına açık bir tarih anlatısı geliştirmeyi mümkün kılabilir. Bu açıdan makale, tarihsici tarih düşüncesine karşı Benjamin'in geliştirdiği eleştirel tarih görüşünün temel parametrelerini belirlemeyi ve bunları etik ve politik sonuçları itibariyle tartışmayı amaçlıyor. Tarih felsefesine ve özellikle tarih yazımına verdiği önem, bir amaç olarak kendini geleceğe yönlendiren bir eylem kavramından ziyade, mevcut tahakküm sistemlerine ve onların kendi hegemonik tarih görüşlerini dayatmalarına karşı çıkan bir siyasal eylem teorisi geliştirmek istemesinden kaynaklanmaktadır. Bu tarz bir siyaset anlayışı, hâkim olanın her zaferini yeni baştan sorgulayarak, aslında tüm siyasal sistemlerin temel

ATIF: AKKANAT Salih, "Bellek, Tarih ve Siyaset: Walter Benjamin'in Tarih Metodolojisi", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 8/4 (Aralık 2022), s. (1099-1111)

CITE: AKKANAT Salih, "Memory, History and Politics: Walter Benjamin's Methodology of History", *Journal of History and Future*, 8/4 (December 2022), pp. (1099-1111)

tarihselliğini, değiştirilebilirliğini ve sonluluğunu açığa çıkarmaya yönelir. Böylece, geçmişin farklı ve her zaman benzersiz başlangıçların kaynağı olarak görülebileceğini göstermeyi amaçlar. Bu nedenle bellek ve tarih, hatırlama ve müdahale ayrılmaz bir bütünlük oluşturur.

Anahtar Kavramlar: Tarih, Bellek, Walter Benjamin, Siyaset, Tarihyazımı

Abstract

Benjamin's philosophy of history is a critical effort that establishes distinctive connections between the concepts of the present, history, memory and politics. Benjamin criticizes the traditional view of history, which can be called historicism, in terms of the method it adopts regarding the truth of historical knowledge. Defending a new perspective change in historical thought with a method based on experience rather than a concept-oriented view of history, Benjamin introduces modern historiography with aesthetic categories such as monad, dialectical image, constellation. Benjamin tries to think historically from experience. Reaching the knowledge of experience through abstraction and generalization or subordinating experience to the concept; means the disappearance of the context in which the experience is produced. As a matter of fact, while making a distinction between material life and mental life in the history of philosophy; material, concrete, practical idiom field has been devalued in the face of the universe of thought. Benjamin says that since Dilthey, philosophers of life have also tried to reach true experience by referring to poetry, nature identified with purity, and myths. This article aims to show how an empirical idea of historicity can be reached in the context of Benjamin's thought of temporality and historiography. To think of history in the light of the concept of experience; It can make it possible to develop a historical narrative that emphasizes power and power relations, is structured on the knowledge of material and concrete interests, and is open to the participation of those excluded from historical reality by being stigmatized for different reasons in its relationship with the dominant form of publicity in history and today. In this respect, the article aims to determine the basic parameters of Benjamin's critical view of history against the historicist thought of history and to discuss them in terms of ethical and political consequences. The importance he attaches to the philosophy of history and especially to historiography stems from his desire to develop a theory of political action that opposes existing systems of domination and their imposition of their own hegemonic view of history, rather than a concept of action that directs itself to the future as a goal. By questioning every victory of the dominant again, this kind of understanding of politics actually tends to reveal the fundamental historicity, changeability and finitude of all political systems. Thus, it aims to show that the past can be seen as the source of different and always unique beginnings. Therefore, memory and history, remembering and intervention form an inseparable unity.

Key Concepts: History, Memory, Walter Benjamin, Politics, Historiography

Giriş

Walter Benjamin'in siyaset anlayışında eylem felsefesi, şimdinin ontolojisi üzerine düşünmeyi gerektirir. Bu nedenle tarihsici (historicist) kronolojik-zaman anlayışının, şimdiki edilgenleştirilmesine ya da nötrleştirilmesine karşın, Benjamin, şimdiki-zamanı yeni başlangıçlar yapmanın zamansal kipi olarak tanımlamayı amaçlar. Kant'ın Aydınlanma düşüncesinin mottosu olarak alıntılanan *sapere aude!*'nin (bilmeye cüret et!), şimdiki-zamanın kendi öz-bilincine kavuştuğu yeni bir siyaset ve ahlak düzeninin başlangıç ilkesi olarak ele alındığı hatırlanırsa, Benjamin'in şimdiki-zaman kavramı da ilerlemeci-kümülatif bir yetkinleşmeyi çağrıştıran tarih yorumundan ziyade bir "kopuş" ve "kurtuluş" anı olarak anlam kazanır.

Bu anlamda, Benjamin'in şimdiki-zamanı, tarihin genel seyrinde akıntıya kapılıp giden edilgen bir kullanımdan çıkarıp yeni bir siyasi ve ahlaki düzenin başlangıcı/potansiyeli olarak belirlemesinin gerisinde, tarih ve bellek felsefeleri düzeyinde "Kopernikçi dönüş" diye tanımlanabilecek iki önemli epistemoloji-ontolojik müdahalesi bulunmaktadır. Hâkim tarih ve bellek felsefesi anlayışlarından radikal bir kopuşu gerekli kılan bu perspektif kayması, kronolojik-şimdinin, tarihe müdahale edici eylemin zemini olarak yeniden kavramlaştırılmasıdır. Benjamin, bu çerçevede dönüştürücü şimdiki-zamanı kronolojik şimdiki-zamandan ayırmak için yeni bir zamansallık kavramının üzerinde durmakta ve bu kavramın tarih yazımına nasıl uyarlanabileceğini göstermektedir.

Benjamin'in tarih üzerine tezlerde "zayıf mesiyani güçlerle yüklü bir zaman" diye tanımladığı *Jettzeit*, hem tarihin bütün haksızlık ve felaketlere rağmen daha iyi bir geleceğe doğru ilerlediği yanılmasını dağıtmanın, hem de bu haksızlık ve felaketleri nesnel tinin kendi öz-bilincine kavuşmasında zorunlu uğraklar olarak gören Hegelci diyalektiğin, araçsal tutumunu terk etmenin aracıdır. Bu anlamda Benjamin, şimdi'nin-zamanı kavramıyla, hem yeni bir siyasal-etik konumun hem de diyalektiğin gözden geçirilmesi yoluyla yeni bir *eylem ve öznellik* anlayışının parametrelerini belirlemeye çalışmaktadır. Hegelci diyalektik ve onun Marksist versiyonlarında, tarihin aktörü olmak ve öznellik deneyimi; hem *retrospektif* hem de *prospektif* açıdan, teleolojik bir doğrultuda, nesnel tarihsel zorunluluklar ile uzlaşmayı gerektirdiği için, Benjamin'in konumu önemli bir farklılık içermektedir.

Walter Benjamin, kronolojik-şimdinin, edimsel şimdinin zamanı olarak yapılanmasını; siyasetin, tarih karşısında üstünlük kazanması olarak tanımlar. Şimdiki-zamanının tarih karşısında üstünlük kazanması ne anlama gelmektedir? Bu soru sadece felsefi düzeyde spekülasyon bir sorgulamayla mı sınırlı kalmaktadır yoksa somut siyasal stratejiler yoluyla uygulanması mümkün, siyasal bir tasarıya mı işaret etmektedir? İşte bu gibi siyasal soruların cevaplanması, Walter Benjamin'in tarih metodolojisi üzerinde düşünmeyi gerektirir. Bu makale, öncelikle Benjamin'in tarihsici tarih metodolojisine dair eleştirilerinin genel bir çerçevesini sunacak ve ardından, Benjamin'in kendi özgün tarih düşüncesi ile siyaset felsefesi arasındaki bağ üzerinde duracaktır.

1. Mesyanizm ve Tarihsel Materyalizm

Benjamin'in son dönem eserlerinde tarih teorisi, önemli bir yer tutar. Özellikle *Paris Pasajlar Projesi*, on-dokuzuncu yüzyılın bir eleştirisi yoluyla "tarihsel uyanış" fikri üzerinde durmaktadır.¹ Benjamin; Scholem ve Adorno'ya yazdığı mektuplarda, en önemli çalışması olarak andığı *Pasajlar*

1 Walter Benjamin, *The Arcades Project*, Cambridge, Mass.: Belknap Press 1999.

için, epistemolojik bir temellendirmeye duyduğu ihtiyaçtan söz etmektedir. Bu bakımdan çoğu yorumcu, “Tarih Kavramı Üzerine Tezler”in² bu doğrultuda gerekli epistemolojiyi sağladığı görüşündedir.³ Susan Buck-Morss’un ifadesiyle, “Tezler”, *Pasajlar Projesi*’ne metodolojik bir giriş olarak tasarlanmıştır ve bu çalışmanın nasıl okunması gerektiğini göstermektedir.⁴ *Pasajlar Projesi*’nde Benjamin, bir kültür tarihçisi gibi düşünerek şu soruları ele almaktadır: kültür tarihi nedir? Kültür tarihinin siyasi meşruiyeti nereden kaynaklanır? Tarihçinin entelektüel faaliyeti ile politik açıdan devrimci bir bağlılık arasındaki uzlaşma nasıl sağlanabilir? Başka bir deyişle, artık değiştirilmesi mümkün olmayan bir geçmişle meşgul olmak, dünyayı değiştirme görevine nasıl bir katkıda bulunabilir?

Pasajlar’da, Benjamin’in yeniden tanımladığı gelenek ve bellek kavramları bağlamında düşünüldüğünde, tarihçi figürü, “Hikâye Anlatıcısı”na benzetilebilir. Bu nedenle tarihçi, modern tarihçiliğin öncüsü sayılan vak’anüvis’in bazı “teolojik” özelliklerini taşıyan bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. “Tarih Kavramı Üzerine Tezler”in tarihçisi, vak’anüvis’in belirli vasıflarını miras almakta ve bir tarihçi için model oluşturmaktadır. Benjamin’e göre, hem epistemolojik hem de materyalist tarih anlayışları, olayları nihai bir kurtuluş noktasının bakış açısından ele almışlardır. Benjamin ise anlatıya dayanan bir tarihçiliği açıklayıcı bir tarihçiliğe tercih ederek, tarih yazımını, bilimselci çerçeveden taşımayı amaçlar; çünkü tarih “bilimi” sanki tarihte galip gelenler ile saf tutan, onlarla sistematik bir suç ortaklığı içinde bulunan bir bakış açısına sahiptir. Bu nedenle, eleştirel tarihsel materyalist bir tarih yazımı; tarihsicilik (historicism) ile mesihçi bir tarih yazımına alternatif oluşturabilir.

Gerhard Scholem’e göre, “Tarih Kavramı Üzerine Tezler”, Benjamin’in tarihsel materyalizmden kesin bir biçimde kopuşuna ve erken dönem düşüncesinin metafizik-teolojik kaygılarına geri dönüşe işaret etmektedir. “Tarih Kavramı Üzerine Tezler”in gizli hilesi, aslında Scholem için aşkınlığa doğru bir sıçrama umuduna tutunmasıdır.⁵ Scholem, Benjamin’in yorumunu desteklemek için tarihsel materyalizm ile teoloji arasında bir ittifak önerdiği ilk teze atıfta bulunur. Genel olarak, “Tarih Kavramı Üzerine Tezler”, bir dizi “teolojik-politik” fragman oluşturmak amacıyla, Yahudi ve Marksist motifleri açıkça bir araya getirmektedir. Benjamin, “Türk giysileri içinde bir kukla”nın unutulmaz görüntüsünden söz etmektedir. Usta bir satranç oyuncusu olup altında saklanan küçük kambur bir cüce tarafından gizlice yönlendirilen bir otomattır bu. Benjamin bu imge üzerine şu yorumda bulunur: “Bu aygıtın bir de felsefi karşılığı düşünülebilir. ‘Tarihsel materyalizm’ adlı kukla daima kazanacaktır. Her oyuncuyla çekişmeden karşılaşabilir, yeter ki, bugün besbelli şekilsiz bir cüceye dönmüş, zaten gözden uzak durması gereken teolojiyi hizmetine alsın.”⁶ Bu ifadede, Mesianizm ve tarihsel materyalizm, tuhaf bir şekilde, sanki gizli bir komplo içinde bulunan suç ortakları olarak gösterilmektedir. Bu durum onların, birbirlerini karşılıklı olarak doğrulamaya veya eksikliklerini gidermeye hizmet eden, teolojik ve politik motifler olmalarının ötesine geçen bir anlama sahiptir. Zira Benjamin burada, devrim ve kurtuluş retoriğini yan yana

-
- 2 Walter Benjamin, “Tarih Kavramı Üzerine”, *Son Bakışta Aşk: Walter Benjamin’den Seçme Yazılar* içinde, Metis Yayınları, İstanbul 1993, ss. 39-49.
 - 3 Ronald Beiner, “Walter Benjamin’s Philosophy of History”, *Political Theory* içinde, Cilt: 12, Sayı: 3. Ağust/ 1984, s. 430.
 - 4 Susan-Buck Morss, *Görmenin Diyalektiği*, Metis Yayınları, İstanbul 2009, s. 13-16.
 - 5 Gerhard Scholem, *On Jews and Judaism in Crisis*, New York: Schocken, 1976, ss.172-197.
 - 6 W. Benjamin, a.g.e., s. 39.

kullanmaktan ziyade iç içe geçirmeye çalışmaktadır.⁷

Bu anlamda, Benjamin, tarihin proletarya tarafından devrimci bir biçimde sona erdirilmesini, Mesih'in ortaya çıkışının neden olduğu kıyametvari bir son ile eşleştirir.⁸ Benjamin, teoloji kavramını, Lotze'nin izinden giderek oluşturduğu kendi mesiyанизm anlayışı doğrultusunda kullanır. Temel olarak, Lotze, gerçek ilerlemenin bir bütün olarak insanlığa değil, çağı ne olursa olsun, yalnızca tamamlanmış bir bireye ait olduğu şeklindeki sıradan ve yaygın fikirden bahsetmektedir.⁹ Lotze'ye göre, bu tür bir "tinsel" tamamlanma, tarihin doğrusal şekilde ilerlemesinden değil, herkesin kendi araçlarıyla gerçekleştirmeye çalışması gereken "dikey" bir ilerlemeden kaynaklanır. Lotze gibi, Benjamin de tamamlanmanın, ilerlemeden bağımsız olarak aslında her çağda her bireyin mutluluğunun gerçekleşmesinin bir sonucu olduğu fikrine ikna olmuştur. Ancak Lotze'den farklı olarak Benjamin, "tamamlanmanın, her kuşağın bir sonrakine ilettiği, ilerlemeci bir biçimde gerçekleşmesi mümkün olmayan mesihvari bir kurtuluş beklentisinin nesnesi olduğunu düşünür."¹⁰ Bu nedenle, Benjamin'e göre, "bizimle geçmiş kuşaklar arasında gizli bir anlaşma var demektir: Bu dünyada bekleniyorduk biz. Daha önceki her kuşak gibi biz de zayıf Mesiyaniğe güçle donatılmışız, geçmişin üstünde hak iddia ettiği bir güç."¹¹ Benjamin'e göre atalarımız tarafından beklenmemiz, onların elde edemedikleri mutluluğun bir kısmını kurtarmak anlamına gelebilir. Her kuşak benzer bir tamamlanma arayışı içinde bulur kendini. Önceki kuşak, bu nedenle yeni kuşakların mutluluğunu kıskanamaz; çünkü farklı bir bağlamda mutluluğun nasıl olacağını hayal bile edemez. Öte taraftan yine de, bizden bir şeyler bekler; hatta Benjamin'e göre bizim kurtarıcı gücümüz üzerinde hak sahibidir de. Balfour'un işaret ettiği gibi, Benjamin açısından mesiyaniğe olan, tam da bu nedenle tarihe müdahale eden bir güç olarak tanımlanmalıdır.¹² Bu Mesih anlayışı ile birlikte Benjamin; gerçek anlamda tarihsel bir bilinç sahibi olmayanların sahte tarihselciliğine karşı, öz-bilinç sahibi bir tarihsel materyalistin tutumunu tanımlamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla, Benjamin öncelikle materyalist kategorileri yeniden tanımlayacak ve bu kategorilerle tarih yazımı arasında nasıl bir ilişki kurulabileceği böylece açığa çıkacaktır.

2. Pozitivist ve Marksist Tarih Yazımına Karşı

Benjamin'in tarihsicilik eleştirisi yıkıcı ve kurucu uğrakları bir arada bulundurur.¹³ Her şeyden önce, geleneksel tarihsel pratiklerle eleştirel bir ilişki kurmayı ve özellikle, Keller ve Ranke gibi 19. yüzyıl tarihçilerinin temel ilkeleriyle örtüşen tarihsici tarih yazımının uydurma ve fantazmagorik gerçeklik anlayışlarını, açığa çıkarmayı amaçlar. İkincisi, geçmişin hakiki, materyalist bir yorumunu ve temsilini sağlayan; tarih yazımı açısından kökten yeni bir dizi ilke ve tekniği ortaya koymaya çalışır. Tarih yazımı ile ilgili bu yeni ilkeler, Benjamin'in en önemli iki motifi arasında bağ kurarak, onları bir paranın iki yüzü gibi birleştirmektedir: "geçmişten bugüne

7 Graeme Gilloch, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, Polity Press, Cambridge, UK, 2002, s. 227.

8 G. Gilloch, a.g.e., s. 227.

9 Rainer Rochlitz, *The Disenchantment of Art: The Philosophy of Walter Benjamin*, Guilford Press, New York 1996, s. 232.

10 R. Rochlitz, a.g.e., s. 232.

11 W. Benjamin, a.g.e., s. 40.

12 Ian Balfour, "Reversal, Quotation" (Benjamin's History), *MLN*, Cilt: 106, Sayı: 3, 1991, s.632.

13 Samuel Weber "Genealogy of Modernity: History, Myth and Allegory in Benjamin's Origin of the German Mourning Play", *MLN*, Cilt: 106, Sayı: 3, 1991, ss. 465-500.

kalan enkaz yığını ve geçmişin şimdiki zamanda yeniden kurulması fikri.”¹⁴

Benjamin, bu noktadan hareketle tarihsiciliğin dayandığı üç hatalı aksiyomdan bahsedecektir: evrensel tarih iddiası; tarihsel anlatının imtiyazlandırılması ve tarihsel empati üzerindeki ısrar. Tarihsici için geçmiş; kolayca tanımlanabilir, kapsamlı ve açık bir şekilde verili bir olgudur. Bu bakımdan tarihsici tarih yazımına göre tarihçinin görevi; geçmiş, sözde mevcut çıkarlar tarafından lekelenmemiş bir biçimde betimlemek, yaygın deyişle “olduğu gibi anlatmak”tır. Tarihçi, olaylar arasında “nedensel bir bağ” kurar ve onları doğrusal bir mantığa göre sıralayarak basit bir anlatı çerçevesinde ilişkilendirir.¹⁵ Bu nedenle tarih teleolojik olarak yani birikim, gelişme ve ilerleme süreçleri ile nitelendirilebilecek bir süreklilik olarak anlaşılır. Tarihsicilik açısından geçmiş bu nedenle neredeyse “mükemmel” bir görüntü çizmektedir; çünkü bitmiştir, eksiksizdir ve çağdaş anomalilerden de tamamen arınmıştır. Bu sayede kolayca ve tarafsız bir şekilde anlatılabilmektedir; böylece aydınlığa kavuşmuş bir şimdiki zaman içinde doruk noktasına ulaşmış kesintisiz bir gelişme süreci gibi görülebilmektedir.¹⁶

Bununla birlikte Benjamin’in tarihsicilik eleştirisi, kendisini geleceğe yönelik devrimci beklentiler açısından tanımlayan bir tür tarihsel materyalizmi de sorunsallaştırma eğilimi taşır. Buna göre tarihsel geçmiş, tarihte “ne olması gerektiği” sorusuna dayanarak analiz edilmiştir.¹⁷ Ancak, Benjamin’in tarihsel materyalizm fikri, bu perspektifi tersine çevirmeyi vaat eder: tarihsel materyalizm, geçmişle belirli bir ilişki, yani kurtarıcı bir ilişki ile tanımlanmak zorundadır. Tarihsel materyalist yaklaşım, tarih fikriyle genelde rasyonel bir süreç, bir amaç tarafından düzenlenen diyalektik bir hareket olarak ilişkilenebilir. Hegel’in etkisi altındaki bu materyalizm düşüncesi, tarihi, rasyonel olarak anlaşılabilir bir süreç olarak kavrama çabasıdır. Ancak Benjamin açısından tarih, parçalara bölünmüştür ve tarihçinin görevi de, bu parçalarla kurtarıcı bir ilişki kurmaya çalışmak olmalıdır.

Benjamin’e göre Marx’ın tarih teorisi rasyonalizmi nedeniyle öç ve öfke gibi duyguları, devrimin itici gücü olarak görmemiştir. Oysa “devrim”in veya geçmişin kurtarılması ancak, geçmiş kuşakların hakları, geçmişteki acıların telafi edilmesini kapsadığı ölçüde mümkündür. Benjamin’de “sürekli olağanüstü hal”, bu fikrin formüle edildiği bir perspektif oluşturur:¹⁸ “Ezilenlerin geleneği gösteriyor ki, içinde yaşadığımız olağanüstü hal istisna değil kuraldır. Buna denk düşen bir tarih anlayışına ulaşmak zorundayız. O zaman açıkça göreceğiz ki, gerçek olağanüstü hali yaratmak bize düşen bir görevdir. Böylece, faşizme karşı mücadelede daha iyi bir konuma ulaşacağız.”¹⁹

“Gerçek olağanüstü hal”in ezilenlerin bakış açısıyla yaratılabileceğini düşünen Benjamin, yalnızca tarihsici düşünce ile değil, Marksist tarih düşüncesi ile de arasına mesafe koyar. Tarihsel materyalizm; insanlık tarihini teknolojik değişim ve sınıf çatışması mantığına dayanan, teleolojik bir süreç olarak tasavvur ederken, esasında ilerleme nosyonu temelinde tarihsici tarih düşüncesi ile aynı eksende buluşmaktadır. Oysa, devrimci dönüşüm, tarihin doruk noktasından ziyade bir kesinti olarak görülmelidir. Benjamin, bu düşüncüyü oldukça farklı bir metafor kullanarak geliştirir: “Marx

14 G. Gilloch, a.g.e., s. 224.

15 W. Benjamin, a.g.e., s. 49.

16 G. Gilloch, a.g.e., s. 225.

17 R. Beiner, a.g.e., s. 424.

18 R. Beiner, a.g.e., s. 424.

19 W. Benjamin, a.g.e., s. 43.

devrimlerin dünya tarihinin lokomotifini olduğunu söylemişti. Ancak belki de olaylar kendilerini bambaşka biçimde sunar. Belki de devrimler, bu trende seyahat eden insanlığın imdat frenini çekme eylemidir.”²⁰

Bu açıdan, Benjamin’in Marksizm’e ilişkin değerlendirmesi, Sosyal Demokrat ve Komünist İşçi Hareketlerinde egemen olan evrimci ve pozitivist “bilimsel sosyalizm” anlayışına kökten karşı olduğunu gösterir.²¹ Yaşadığı dönemin sol siyasetleri, Benjamin’e, on dokuzuncu yüzyıl tarihsiciliğindeki ilerlemeye duyulan koşulsuz güvenin bir devamı olarak görünmektedir. Bu noktada Benjamin’in eleştirisinin kaynağı, sosyal demokrat ideolojinin varsaydığı zaman kavramıdır. Bu zaman anlayışında, teknolojik gelişme, doğanın sınırsız bir şekilde sömürülmesi sayesinde otomatik olarak toplumsal ilerlemeyi sağlayan ve sonuç olarak gelecek kuşaklar için daha iyi bir gelecek umudunu canlı tutan gücü temsil eder. Benjamin’in, kendi tarih düşüncesinin karşısına yerleştirdiği ve eleştirdiği tarih anlayışı, bu tip bir zamansallık fikrine dayanmaktadır.

Oysa insanlığın tarihsel olarak ilerlediği düşüncesi, onun homojen, boş bir zaman boyunca ilerlediği fikrinden ayrılamaz. Bu bakımdan ilerleme kavramının eleştirisi, ilerleme kavramının kendisine yönelik her türden eleştirinin temeli olmalıdır. Benjamin’in temel tezi, “homojen, boş zaman” kavramının ya da içkin çizgisel bir zamansallık fikrinin aslında tarihsel materyalizmin “teoloji”den ödünç alması gereken “tamamlanmış zaman” kavramının karşıtı olduğudur. Benjamin tarihinin, unutulma ve yanlış anlaşılma tehdidi altında bulunan bir geçmişi kurtarmayı amaçlayan eylemini, tam da bu nedenle devrimci bir siyasal eylemin dengi olarak görür.

Bu açıdan, Benjamin’in tarihsicilik eleştirisi, ortodoks bir Marksizm eleştirisini içermekle kalmaz, Nietzsche’nin kültürel tarih görüşünün eleştirisine de yönelir. Benjamin, Nietzsche’nin tarihsel bilgi anlayışından ilham almış olsa da (“bizim tarihe ihtiyacımız var, ama bilgi bahçesindeki şımarık bir aylağın ona ihtiyaç duyduğu şekilde değil”) Benjamin’in tarihsel materyalizminin amacı çok daha farklıdır. Nietzsche’nin tarihsicilik ve kültürel tarih eleştirisi; “yaşam”, “gençlik” ya da kahramanca bir bireysellik adına öne sürülürken, Benjamin’in ezilenler adına seferber edilir.²² Tarihsicilik, tarihi, kültürel başarıların görkemli bir ardışıklığı olarak görmüş; her başarıyı, bir öncekinin sonuçları üzerine inşa etmekten kaçınmamıştır. Bu nedenle, bir “kültürel hazineler” birikimidir tarih. Benjamin ise bu durumu, geçmişteki ve bugünkü muzafferlerin kültürlerini kutlayan bir tarihçilik anlayışı olarak nitelendirecektir. Tarihsicilik, bugünün efendilerini geçmiş kültürün meşru mirasçıları olarak övmekte ve onurlandırmaktadır. İşte Benjamin’e göre Nietzsche ve Stalinci Marksizm, kendisini tam da egemen sınıflarla özdeşleştiren bu tarih anlayışından beslenmektedir.

Bu bağlamda, Benjamin’in tarih felsefesi ile Hannah Arendt’in yargı kavramı arasında önemli benzerlikler bulmak mümkündür. Arendt’in *Geçmiş ve Gelecek Arasında*’da vurguladığı Kafka’nın “O” meseli gibi, Benjamin’in, Klee’nin *Angelus Novus* tablosuna dair yorumu da yargıda bulunmanın önemine dikkat çeker:²³ “Yüzü geçmişe çevrilmiş. Bize bir olaylar zinciri gibi

20 Aktaran bkz.; Michael Löwy, “Against the Grain: The Dialectical Conception of Culture in Walter Benjamin’s Theses of 1940”, *Walter Benjamin and the Demands of History içinde*, Cornell University Press, Ithaca 1996, s. 208.

21 M. Löwy, a.g.e., s. 208.

22 R. Rochlitz, a.g.e., s. 232.

23 Hannah Arendt, “Walter Benjamin: 1892-1940”, *Illuminations içinde*, Fontana, London 1973, s. 4-5.

görünenleri, o tek bir felaket olarak görür, yıkıntıları durmadan üst üste yığıp ayaklarının önüne fırlatan bir felaket. Biraz daha kalmak isterdi melek, ölüleri hayata döndürmek, kırık parçaları yeniden birleştirmek. Ama Cennet'ten kopup gelen bir fırtına kanatlarını öyle şiddetle yakalamıştır ki, bir daha kapayamaz onları. Yıkıntılar gözlerinin önünde göğe doğru yükselirken, fırtınayla birlikte çaresiz, sırtını döndüğü geleceğe sürüklenir. İşte ilerleme dediğimiz şey, bu fırtınadır.”²⁴

Melek, tarihsel materyalist için bir model veya bir prototip oluşturmaktadır. Ian Balfour'a göre, mesafeli bir gözlemci olması gereken tarihsel materyalist gibi, meleğin bakışı da nesnesinden giderek uzaklaşmakta; böylece, bu gözlemci pasif aktör, kendisini yargıda bulunan bir aktöre dönüştürmektedir.²⁵ Tarihsel bilginin ezilen öznesi gibi, melek de tehdit altındadır. Onun bilgisi, anlık mümkün bilgiyi gösteren bir tehlike anında belirlemektedir. Balfour'un işaret ettiği gibi, “melek henüz tarihsel materyalist değildir, ancak onun kırılğan konumu ve benzersiz kavrayışı, Benjamin'in tarif etmeye çalıştığı revizyonist materyalist için gereklidir.”²⁶

Yargının tekilliği, ancak bir tehlike anında ortaya çıkar. Her ne kadar Arendt'in siyaset felsefesi, zihinsel bir yeti olarak yargıda bulunmanın önemi üzerinde durmuş olsa da, gerçekte onu tarihsel bir yargı teorisi olarak da görmek mümkündür. Bu açıdan “olmuş olan” üzerine düşünen politik seyircinin yargısı ile tarihçinin etkinliğinde örneklenen düşünümsel yargı birbirini yankılamaktadır.²⁷ Tam da bu ne nedenle Arendt için geçerli bir yargı kuramının kaderi; Hegel ve Marx ile ilişkilendirilebilecek olan insan ırkının ilerlediği varsayımından güç alıp, tarihteki başarıları da ilerlemenin ölçütü olarak gösteren yaklaşımların eleştirisine bağlıdır. Bu gibi tarihsici varsayımlar karşısında Arendt, yargıda bulunan seyircinin özerkliğinin önemine dikkat çeker. Ancak özerk bir yargı, Hegel'in dünya tarihinin gidişatı tarafından telaffuz edilen yargı fikrinin aksine tarihçinin “geriye bakışı” ile özdeşleştirilebilir. Arendt'e göre tarih yazımı, tarihsel süreçten geriye kalanları kurtaracaktır. Bu nedenle, Benjamin ve Arendt, mümkün deneyim ve bilginin koşulları üzerine düşünmeyi gerektiren, tarihsel olarak inşa edilmiş bir yargı düşüncesine önem verirler.

3. Benjamin'in Tarih Yöntemi

Benjamin'in tarih düşüncesi kişinin rüya, kâbus ya da mitsel geçmişten, şimdiyle ve gelecekle yüzleşmesine izin veren bir bilgiye sahip olarak uyandığı bir tür büyü bozumu haline benzetilebilir. Bu işlem, “tarih görüşünde Kopernik devrimi” olarak adlandırılır ve Kant'ın kavrama yüklediği anlam çerçevesinde, tarihin, bilginin öznel koşulları etrafında kümelenmesi olarak adlandırılır: “Sonra”yı sabit bir nokta olarak alıp şimdiki zamanın bu sabit ögenin bilgisine doğru parmak uçlarında ilerlediğini düşündük. Şimdi bu ilişki kendini tersine çevirmeli ve “sonra”, diyalektik bir tersine dönüş ve uyanmış bilincin bir patlaması haline gelmelidir. Siyaset artık tarihin önüne geçiyor. Olgular, bizi daha şimdiden etkileyen şeyler haline gelmektedir ve onları saptamak, hatırlamanın işidir.”²⁸

Tarih görüşündeki bu Kopernik devrimi böylece bizi hayali bir “gerçekliği” ve geçmişteki olayları kurma zorunluluğundan kurtarır. Tarih görüşündeki Kopernik devrimi bir kez daha bir

24 W. Benjamin, a.g.e., s. 44.

25 I. Balfour, a.g.e., s. 640.

26 I. Balfour, a.g.e., s. 640.

27 R. Beiner, a.g.e., s. 433.

28 Benjamin'den aktaran; Rainer Rochlitz, a.g.e., s. 240.

yandan geçmişin beklentilerinin mesihvari bir şekilde hatırlanması ve diğer yandan ilerlemenin çöküşü nedeniyle vaktinden önce harabeye dönmüş bir geçmişe dair sürrealist bir bakışın çifte işaretini yansıtmalıdır. “Tarih Kavramı Üzerine Tezler”in 5. sine göre; “Geçmişin gerçek imgesi uçucudur. Geçmiş ancak, bir daha görünmemek üzere kendini gösterdiği an, birden parlayıp aydınlanıveren bir resim olarak yakalanabilir. Çünkü geçmiş imgesi, onda kendini amaçlanmış olarak bulmayan her bugünle birlikte, yitip gitme tehdidi taşır.”²⁹

Bu kavram, irade dışı bellek kavramıyla bağlantılıdır. Mümkün bilgi anının, hem unutma ve tahakkümün sürekliliği hem de modernliğin gelenekten kopuşu nedeniyle son derece geçici olduğunu varsayar. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bilginin hakikatinin kavrama değil uçup giden imgenin biçimine bağlanmış olmasıdır: “Geçmişin ve şimdiki zamanın bir takımyıldız oluşturmak üzere birleştiği şey bir imgedir.”³⁰ İmgenin ayrıcalığı, diğer imgelerle iletişime girme kapasitesinde yatmaktadır. Ayrıca, imge herkese seslenme gücüne sahipken, kavram sadece eğitilmiş sınıflara hitap etmektedir. Bu nedenle, imgeler aracılığıyla bilgi daha erişilebilir, daha evrensel bir hale gelmektedir. Ancak öte yandan bilginin içeriği ve anlamının da daha belirsiz hale geldiğini vurgulamak gerekir. Zira bir imgeyi, bir kavramdan daha farklı ve çeşitli şekillerde yorumlamak mümkündür. Bilgiye duyulan ihtiyacı harekete geçiren şey, tehlike anında canlanan geçmiş imgesidir: “Geçmiş tarihsel olarak kurmak “onu gerçekten olmuş olduğu gibi” tanımak değil, tehlike anında birden parlayıveren anıyı ele geçirmektir. Tarihsel maddeciliğin meselesi, tehlike anında tarihsel öznenin karşısında beklenmedik bir şekilde beliriveren geçmiş imgesini alıkoymaktır. Geleneğin hem kendi varlığı, hem de onu devralanlar tehlikeydedir. Her ikisi de aynı tehdit altındadır: Hâkim sınıfın aleti durumuna düşmek. Geleneği, onu hükmü altına almak üzere olan konformizmin elinden çekip almak, her dönemde yeni baştan girişilmesi gereken bir çabadır. Mesih sadece kurtarıcı olarak değil, aynı zamanda Deccal’e boyun eğdirmek üzere gelir. Düşman kazanacak olursa, ölümler bile payını alacak bundan. Ancak bu endişeyi içinde duyan tarihçi, geçmişteki umut kıvılcımlarını alevlendirme yetisine sahiptir ve düşman kazanmaya devam ediyor hala.”³¹

Benjamin’e göre, tarihsel düşünme yöntemini meydana getiren psikolojik takımyıldızının unsurları; irade-dışı bellek, uçucu bir imgenin anlık ele geçirilişi, yakınlaşan bir tehlikenin tetiklediği bir kurtarma operasyonu ve tarihin öznesi olarak ezilen sınıftan oluşmaktadır.³² Rochlitz’e göre, bir özne felsefesi bağlamında, “Benjamin’in kendi siyasal projesi, insanlığın tek bir sıçrayışta kendi varlığının şeffaf bilgisine erişmesinden ve yabancılaştığı kökeni yeniden keşfetmesinden” meydana gelmektedir.³³ Hegel’den Husserl’e, Freud’dan Foucault’ya dönüşüm geçiren bilinç felsefesi, Benjamin’in tarih felsefesinde de önemli bir yer tutmaktadır: kendini aşmaya çalışan sonlu bir özne; aşkın bir tarih öznesi karşısında dirençli baskının ampirik sürekliliği ve dolayısıyla, geçmişin tüm başarısız isyanlarının mirasçısı olan mücadeleci bir sınıf; tarihin mitsel sabitliği ile yeniden uyanışın şeffaflığı arasındaki gerilim ve son olarak, yabancılaşmış bir köken ile geçmişin nihai olarak yeniden fethi arasındaki karşıtlık.³⁴

29 W. Benjamin, a.g.e., s. 41.

30 R. Rochlitz, a.g.e., s. 242.

31 W. Benjamin, a.g.e., s. 41.

32 R. Rochlitz, a.g.e., s. 244.

33 R. Rochlitz, a.g.e., s. 244.

34 R. Rochlitz, a.g.e., s. 244.

Rochlitz, bu çatışmaların, bir özne ile bir nesne arasındaki asla bir araya gelemeyecek aşılabilir uçurumdan dolayı geçici mi yoksa çözüme kavuşturulabilir mi olduğu sorusu üzerinde durmaktadır. Benjamin'e göre hakikat, hem bilende hem de bilinende yerleşik "zamansal bir öz" ile ilişkilidir. Tarihsel nesne ve bilen özne; birinin ancak diğeri aracılığıyla açığa çıkarılabildiği ve böylece hakikatin görünür kılınmasına hizmet eden; birbirleri ile zorlayıcı bir ilişki içinde temelden bağlı iki unsurdur: Bu nedenle Benjamin, hakikatin sabit ve hareketsiz bir nesne olarak "kaçıp bizi terk etmeyeceği" fikrine karşı çıkar. Hakikat fikrini bu biçimde görelileştirmek istemez; "daha ziyade, onu, her zaman yeniden kanıtlanması gereken; öne sürülmüşlüğünden bağımsız olarak bir önerme biçiminde sabitleştirilmesi mümkün olmayan, bu nedenle güncel bir hakikat buyruğu ile ilişkilendirilecek" bir gerçeklik olarak görür.³⁵ Dolayısıyla, tarihinin nesnesinin (dünyanın) pozitivist bir nesnellik veya şeffaflık iddiasında bulunmakla bir ilişkisi olamaz; zira tarihsel bilginin hakikati her zaman, etik olduğu kadar epistemolojik bir meydan okumadır.³⁶

Bu açıdan diyalektik imge, tarihsel bilginin hakikatine erişim açısından Benjamin'in geliştirdiği en önemli kavramlaştırmalardan biri olarak görülebilir. Diyalektik imge, tarihsel bir sürecin herhangi bir temsile indirgenmesine karşı koyar; anlık ve kendiliğinden gelişen bir hatırlamayla -*mémoire involuntaire*- ilişkilendirilebilir. Benjamin, tarihsel bilginin ancak tarihsel bir anda mümkün olduğunu yazmaktadır. Bununla birlikte, tarihsel andaki bilgi, her zaman belirli bir anın bilgisi olacaktır. "Geçmiş böyle bir anda kaynaşırken -diyalektik bir imge oluştururken- insanlığın *mémoire involuntaire*'ine (irade dışı belleğine) girer." Bu nedenle diyalektik imge, irade dışı bellek gibi, "bir kurtuluş anıdır, en geçici ve önemsiz izlerin harekete geçirdiği bir andır: bir bakış, bir koku, bir tat, bir cümle."³⁷ Benjamin'in "duran diyalektik"ten bahsetmesinin sebebi de budur; çünkü durmakta olan diyalektik, belirsizlikleri aydınlatan bir imge elde etmek amacıyla, tarihsel süreci dilimlere böler. Durmakta olan diyalektik hem bir mutluluk rüyası hem de mitsel bir fantazmagoryanın temsilidir. "Tarihsel bir nesneyle özdeştir; zira onun tarihsel sürecin sürekliliğinden koparılıp alınmasını meşrulaştırmaktadır." 16. Tez, diyalektik imgenin bu biricik ve tekil niteliğine vurgu yapar: "Bir geçiş olmayan, zamanın onda durduğu ve onun tarafından üstlenildiği bir bugün kavramı, tarihsel maddeci için vazgeçilemezdir. Çünkü bu kavrayış, tam da onun kendisi için tarih yazmakta olduğu bugünü tanımlar. Historisizm "ezeli ve ebedi" bir geçmiş sunar; tarihsel maddecinin geçmişle ilişkisi ise tekil ve benzersiz bir yaşantıdır. Tarihsel maddeci, historisizm batakhanesindeki "evvel zaman içinde" adlı fahişeye gücünü tüketmeyi başkalarına bırakır. Sahip olduğu kuvvetlerin efendisi olarak kalır: Erkekliliğini tarihin sürekliliğini parçalamaya saklar."³⁸ Benjamin, şimdiki zamanın sadece gelecekte değil, aynı zamanda geçmişten de, sorumlu olduğunu vurgular; çünkü insanlar hatırlama yetimizi acı çekmiş olanlar ve tutulmamış vaatler nedeniyle geçmişte yaşamış olanlara borçluyuzdur.

Tarihsel bilginin psikolojik toplumsal koşullarına ve diyalektik imgenin yani geçmiş ve şimdiki zaman arasında oluşan takımyıldızının geçici doğasına ilave olarak, Benjamin tarihçiliğin doğası üzerinde de durur. Benjamin'e göre tarihinin amacı, deneyimin tamamlanmamış kısımlarını ve parçalarını, diyalektiği donduran veya durduran, monad adını verdiği bir takımyıldızda bir

35 R. Rochlitz, a.g.e., s. 244.

36 Michael P. Steinberg, "Introduction: Benjamin and the Critique of Allegorical Reason", *Walter Benjamin and the Demands of History* içinde, Cornell University Press, Ithaca 1996, s. 3.

37 G. Gilloch, a.g.e., s. 230.

38 W. Benjamin, a.g.e., s. 47-48.

araya getirmek; böylece anlık ve benzersiz bir imge oluşturmaktır.³⁹ Bu işlem, hem kurucu/inşa edici hem de yıkıcı bir boyut taşır. İnşa edicidir çünkü, materyalist tarihçinin mevcut gerçekliğin konfigürasyonuna müdahale etmesine izin vermektedir. Yıkıcıdır çünkü, eleştirel bir dürtüye bağlı kalarak tarihin hatalı kurulmuş sürekliliklerine meydan okumaktadır. Bu bakımdan tarihçilik ile siyaset arasında görüldüğünden daha yakın bir bağ vardır.⁴⁰ “Tarihin sürekliliğini parçalama bilinci, eylem anındaki devrimci sınıflara özgüdür. Büyük Fransız Devrimi kendi takvimini de yaratmıştı. Her takvimin ilk günü, tarih içinde zamanın akışını değiştiren bir makine işlevi görür. Bayram günleri olarak, anma günleri olarak tekrar tekrar karşımıza çıkan aslında hep aynı gündür. Yani takvimler zamanı, saatler gibi ölçmez. Onlar, son yüzyılda Avrupa’da en ufak bir izi kalmamış görünen bir tarih bilincinin anıtlarıdır.”⁴¹

Bur fragman Benjamin’in, “Baudelaire Üzerine Bazı Motifler”de⁴² geliştirdiği zamanın estetik doğası üzerine gözlemleri ile tarihsel zaman düşüncesi arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır. Benjamin’e göre törenler, ritüeller ve festivaller gibi önemli günler, aslında zamanı tamamlama ve hatırlama günleridir. Arendt’in siyaset felsefesinde olduğu gibi, Benjamin de tarihin bu başlangıç anlarına, yani devrimlere örtük olarak estetik bir nitelik bahşetmektedir. Devrimler, sanat eserlerini ve kutlamaları karakterize eden dolu ve tamamlanmış bir zamanın yoğunluğuna sahiptir. “Onlarda, gösteren, gösterilen ve gönderge arasında herhangi bir ayırışma olmaksızın, yani homojen ve boş bir zaman olmaksızın bir kökenin yenilenmesi söz konusudur.”⁴³ Öte yandan bir başlangıç anının tekrarlanan anısını temsil eden takvim, süreklilikteki kopuşu ilga etme riskini gündeme getirir. Benjamin bunu “temel bir aporia” olarak formüle etmektedir; çünkü ona göre “ezilenlerin tarihi bir süreksizliktir.” Oysa “tarihin görevi, ezilenlerin geleneğini yakalamaktan ibarettir.”⁴⁴ Benjamin, bu sorunu, “sürekliliğin temsilinin bir düzleştirmeye sonuçlandığını ve süreksizliğin temsilinin ise herhangi bir otantik geleneğin temelinde bulunduğunu” vurgulayarak çözüme kavuşturmaya çalışır. Ona göre “geleneğin özgünlüğü, bir temsilin baskı, konformizm ve düzmeliklere işaret eden tarihsel süreklilikten çekilip alınması olgusunda yatar: süreklilik acıyı ve isyanı eşitlemektedir.”⁴⁵ Fransız Devrimi bunun bir örneğidir. “Tarih, bir inşa faaliyetinin nesnesidir: Yapı, homojen ve boş bir zamanda değil, “şimdi”nin zamanı”nın doldurduğu bir zamanda yükselir. Nitekim Robespierre için eski Roma, tarihin sürekliliğinden koparıp aldığı, “şimdi”nin zamanı”yla yüklü bir geçmişti. Fransız Devrimi kendisini eski Roma’nın tekrarı olarak görmüştü. Tıpkı modanın eski giysilere başvurması gibi o da eski Roma’ya başvurmuştu. Moda hep geçmişin ormanlarında avlanıp güncel olanı yakalar, bir kaplan sıçrayışıyla.”⁴⁶

39 Harry D. Harootunian, “The Benjamin Effect: Modernism, Repetition, and the Path to Different Cultural Imaginaries”, *Walter Benjamin and the Demands of History* içinde, Cornell University, Ithaca Press, 1996, s. 66.

40 Michael P. Steinberg, “The Collector as Allegorist: Goods, Gods, and the Objects of History”, *Walter Benjamin and the Demands of History* içinde, Cornell University Press, Ithaca 1996, s. 89.

41 W. Benjamin, a.g.e., s. 47.

42 Walter Benjamin, “Baudelaire Üzerine Bazı Motifler”, *Son Bakışta Aşk: Walter Benjamin’den Seçme Yazılar* içinde, Metis Yayınları, İstanbul 1993, ss. 116-155.

43 R. Rochlitz, a.g.e., s. 248.

44 Walter Benjamin, “Eduard Fuchs: Historian and Collector”, *One-Way Street and Other Writings* içinde, Verso, London, New York 1997, s. 352.

45 R. Rochlitz, a.g.e., s. 248.

46 W. Benjamin, a.g.e., s. 47.

Benjamin'in Fransız Devrimi'ne ilgi duymasının nedeni, kurumsal anlamda yenilikler getirmesi ve bunların değerler alanında doğurduğu sonuçlar değil, daha çok kaybedilmemesi gereken devrimci süreksizliğin deneyimidir. Fransız Devrimi'nde, şimdiki zaman aniden kendisini geçmişte tanıyabilmiş ve "bu göz kamaştırıcı keşif yoluyla" yeniyi yaratabilmiştir. Burada estetik yenilik fikri yine karşımıza çıkar ve tarihsel eylemin modelini oluşturur. Benjamin'in tarih teorisini oluştururken geliştirdiği monad kavramını bu anlamda değerlendirmek gerekir. "Düşünme sadece düşüncelerin akıp gitmesi değil, aynı zamanda akışın durdurulup düşüncelere el konmasıdır. Düşünce birdenbire gerilimlerle yüklü bir kümelenmede durduğunda, onu şiddetle sarsar, kendisi de bu sarsıntıyla kristalize olur, bir monada dönüşür. Tarihsel maddeci, ancak karşısına bir monad olarak çıkan tarih konularını ele alabilir. Bu yapı içinde, olup bitenin Mesihyanik bir müdahaleyle durduruluşunun işaretini yakalar. Başka bir deyişle, baskı altındaki geçmiş uğruna verilen devrimci mücadele için bir başarı imkânı görür."⁴⁷

Benjamin'e göre monad, bir "dünya vizyonu" oluşturur. Bu vizyonların sayısı sınırlı olmakla birlikte her monad, tarih boyunca kimi düşüncelerin tekrarlanan tema ve varyasyonları aracılığıyla "tarih öncesi" ve "tarih sonrası" diye tarihi bölümlere ayırır. Benjamin'e göre monadın temel özelliği, unutulmuş geçmişin bir parçasını kurtarmak amacıyla, her fırsatta devrimci şans cisimleştirmesi ve monadın tüm bir tarihi kendi içinde özetlemesidir: Mesihsel şansın unutulması ve uyandırılması arasındaki çatışmayı örneklemektedir. Burada tarih felsefesi ile estetiğin kategorilerinden birbiri ile karıştırılmasından Benjamin, nesnelci tarih yazımının ihmal ettiği bir yöne dikkat çekmektedir. Tarihi hiçbir zaman araştırma nesnesine kayıtsız değildir; bu nesnelere aslında tarihinin kendi yeri doldurulamaz deneyiminin bir parçasıdır ve bu nedenle tarihçi, içinde yaşadığı dönemin çıkarları tarafından tehdit edilen bir geçmişten sorumlu olduğunu hatırlamalıdır.

Sonuç

Benjamin'in tarih düşüncesi şimdiki zamanın bir imgesini oluşturmaya yöneliktir. Şimdiki zamanı ifade eden imgeler, dünyanın gerçek zamanını sunarlar. Benjamin'e göre imgeler mümkün yargının bileşenleridir; çünkü imgeler aracılığıyla tarihin gizli olanaklarını ya da başka bir olası zaman sürecini tanımlamak mümkün olur. Böylece geçmişte unutilan imgeler üzerinden başka bir şimdiki somutlaştırabilir; tarihteki döngüsel zaman dizilerine müdahale edebiliriz. Benjamin'e göre tarihin anlamı, bir toplumun şimdiki zamanda verdiği yargılardan ayrı tutulamaz. Bu açıdan Benjamin'in bütün eserlerinde, şimdiki zaman kavramı baskın bir tema oluşturmaktadır. Onun şimdiki zamana karşı tutumu, geleneksel tarihselci yaklaşımlardan bu nedenle farklılaşmaktadır. Tarihselci düşüncede, geçmiş, tarihinin veya eleştirmenin araştırma nesnesidir ve bu araştırmanın sonuçları, şimdiki zamanda sahip olunan düşüncelerin bir yansımasıdır. Dolayısıyla, geçmişteki olayların yorumları, tarihinin yaşadığı çağdaki toplumsal ve siyasal düşünceleri tarafından belirlenir. Bu görüşte en önemli nokta, geçmişe ilişkin hakikatin, tarihçi tarafından zorunlu olarak görelileştirilmesidir. Öte yandan, Benjamin şimdikiyi görelileştirir. Benjamin, yeni bir şimdi inşa etmek için geçmişi, gizli olasılıkların ve gerçeğin kaynağı olarak görür. Ona göre şimdiki zaman, ezilenlerin gizli beklentilerine rağmen inşa edilmiştir. Bu bakımdan şimdiki zamanın mevcut gerçekliği içinde olduğu gibi geçmişte de gizlenmiş halde bulunan ve açığa çıkarılmayı bekleyen toplumsal-tarihsel gerçekliğimizin pek çok farklı katmanı bulunmaktadır.

Kaynakça

Arendt, Hannah, “Walter Benjamin: 1892-1940”, *Illuminations* içinde, Fontana, London 1973.

Balfour, Ian, “[Reversal, Quotation \(Benjamin’s History\)](#)”, *MLN*, Cilt: 106, Sayı: 3, 1991, s.632.

Beiner, Ronald, “Walter Benjamin’s Philosophy of History”, *Political Theory* içinde, Cilt: 12, Sayı: 3. Ağust 1984.

Benjamin, Walter, “Baudelaire Üzerine Bazı Motifler”, *Son Bakışta Aşk: Walter Benjamin’den Seçme Yazılar* içinde, Metis Yayınları, İstanbul 1993, ss. 116-155.

Benjamin, Walter, “Tarih Kavramı Üzerine”, *Son Bakışta Aşk: Walter Benjamin’den Seçme Yazılar* içinde, Metis Yayınları, İstanbul 1993, ss. 39-49.

Benjamin, Walter, “Eduard Fuchs: Historian and Collector”, *One-Way Street and Other Writings* içinde, Verso, London, New York 1997.

Benjamin, Walter, *The Arcades Project*, Cambridge, Belknap Press, Mass., 1999.

Gilloch, Graeme, *Walter Benjamin: Critical Constellations*, Polity Press, Cambridge, UK, 2002.

Harootunian, Harry D. “The Benjamin Effect: Modernism, Repetition, and the Path to Different Cultural Imaginaries”, *Walter Benjamin and the Demands of History* içinde, Cornell University, Ithaca Press, 1996.

Löwy, Michael, “Against the Grain: The Dialectical Conception of Culture in Walter Benjamin’s Theses of 1940”, *Walter Benjamin and the Demands of History* içinde, Cornell University Press, Ithaca 1996.

Morss, Susan-Buck, *Görmenin Diyalektiği*, Metis Yayınları, İstanbul 2009, s. 13-16.

Rochlitz, Rainer, *The Disenchantment of Art: The Philosophy of Walter Benjamin*, Guilford Press, New York 1996.

Scholem, Gerhard, *On Jews and Judaism in Crisis*, New York: Schocken, 1976, ss.172-197.

Steinberg, Michael P., “Introduction: Benjamin and the Critique of Allegorical Reason”, *Walter Benjamin and the Demands of History* içinde, Cornell University Press, Ithaca 1996a.

Steinberg, Michael P., “The Collector as Allegorist: Goods, Gods, and the Objects of History”, *Walter Benjamin and the Demands of History* içinde, Cornell University Press, Ithaca 1996b.

Weber, Samuel, “Genealogy of Modernity: History, Myth and Allegory in Benjamin’s Origin of the German Mourning Play”, *MLN*, Cilt: 106, Sayı: 3, 1991, ss. 465-500.